

ביאורים

בתקופה שבה נמצא האדם בעלייה רוחנית, כל חולשה וכישלון נראים בעיניו חמורים הרבה יותר. נפילתו ברשת החטא גורמת לו להיזכר בעבר שממנו טרח להתרחק, ולליבו מתגנב הספק שמא תכונותיו ומעשיו השליליים הם חלק בלתי נפרד מאישיותו. כביכול נחשף פרצופו האמיתי, ונדמה לו שמעשיו מעידים על אישיותו שהיא מקולקלת וללא תקנה. כדי להוציא את המחשבה הטועה הזו מן הלב מסביר לנו הרב קוק שדווקא בתקופת העלייה הרוחנית יכול להתגבר באדם היצר הרע. כיוון שהטוב שבו בולט יותר הוא יריגיש בכל נקודה שלילית שדבקה בנפשו, ובנוסף לכך כיוון שכוחותיו הטובים מתחזקים, יחד איתם נעורים גם הכוחות השליליים. לכן אם אדם החל בתהליך התשובה וחש שמתעוררים בו דחפים שליליים אף יותר מבעבר, אל ייחלש מכך אלא יתגבר וישתדל יותר בדרכו הטובה. עליו להזכיר לעצמו תדיר שהוא נמצא במגמת עלייה, הכישלונות אמנם רעים אך שינוי אינו נעשה ברגע, והדבר נכון גם בתהליך התשובה. חטא שאדם עושה בזמן שהוא מתעורר לתשובה אינו הופך לכשר חלילה וגם אותו יש להכליל בתוך תהליך התשובה, אך חשוב לזכור שהוא אינו מעיד על אישיות האדם כולה.

כמו כן אחד הדברים שיכולים לרפות את ידי האדם מהתשובה הוא הפרפקציוניזם. לאחר שהאדם גילה פגימה בנפשו הוא חפץ בכל מאווד לתקנה, אך אם לא יהיה התיקון טוטאלי ומידי - רוחו תישבר וכל התהליך ייחשב ככישלון מבחינתו. כיוון שהוא מצפה מעצמו לשלמות רוחנית ולטוהרה נפשית, כל כישלון קטן יראה בעיניו ככישלון מוחלט. כדי שלא להגיע לייאוש, על האדם לזכור שהמרחק החוצץ בינו לבין הקדושה שהוא מייחל לה כל כך הוא פיסית בלבד. כלומר העובדה שהוא רוצה להיות נקי וטהור יותר מלמדת על הקשר העמוק והמהותי שלו לכך, אלא שבפועל הוא עדיין לא הגיע למדרגה זו. כדי להתעלות אל המדרגה העליונה שהוא חפץ בה, עליו להתמיד בתהליך התשובה ולזכור שהתוצאות אינן ניכרות מיד אלא רק בטווח הארוך.

גם בניית הקומה הגשמית חשובה לתהליך התשובה. אדם מחוסר אופי שלא יהיו בו רצונות ושאפיות ושלא יידע לדרוש מעצמו בכל תחום בחיים, גם לא יצליח להתעלות ולהתמודד עם קשיים רוחניים.

הרחבות

• מדוע יצר הרע מתגבר דווקא כשמנסים להתעלות?

שְׁעַם מֵה שְׁנֵתְעוֹרֵר... מִתְגַּבֵּר בּוֹ הַיֵּצֵר הָרַע יוֹתֵר. הרב קוק מדבר כאן על תופעה שעלולה לקרות: שאדם מנסה להתעלות בעבודת ה', ודווקא אז ייצרו מתגבר עליו יותר. אחת הסיבות לכך היא, שהאדם ברצונו להתעלות, מרחיב את הרצון שלו, עד שפעמים הוא מתרחב למחוזות שאינם רצויים, וכמו שתיאר הרב קוק: "...על ידי התעלות נפשית עליונה, נתרחב הרצון, ומתוך כך נמשך לפעמים לדברי הנאה רשותיים יותר מהמדה הראויה", על מצב זה אומר הרב שאין לאדם לדאוג ולחשוש: "אף על פי שצריך למהר לשוב בתשובה... בכל זה יהיה לבו סמוך בטוח בד', כי לא יתן לעולם מוט לצדיק" [שמונה קבצים ג קלח].

• חיזוק הגוף כבסיס לחיזוק הנשמה והרצון

בְּיַחַשׁ הַגּוּף וְחִזּוּק פְּחוּתָיו. הרב קוק, כותב במקום אחר, בעניין התקדמות העולם, שככל שהעולם מתקדם, כך הוא מתעלה ומתורום. ההתקדמות הזו מביאה עימה צורך לכך שהרצון יתחזק בעולם, ויחד עימו מגיע: "התור של חיזוק הגוף למטרות נעלות". מכיוון שכך, חיזוקו של הגוף חשוב מאוד, עד שהוא שקול כנגד מעלות רוחניות שהושגו בעבר דווקא על ידי תעניות וסיגופים. הרב קוק מוסיף עוד, שתופעה זו מתקיימת לא רק אצל אנשים פרטיים, אלא גם בעם כולו. נוצר צורך לגילוי הכוחות הגשמיים של האומה, דבר שקורה במיוחד בדור 'עיקבתא דמשיחא' שקודם הגאולה השלימה, אולם אותו צורך אינו צורך גשמי בלבד, אלא המגמה הפנימית שלו היא להעלות את אורה של הנשמה. [אורות הקודש חלק ג, מוסר הקודש נד].

שאלות לדין

- א. במקרה שהעשייה הטובה מעוררת גם את יצר הרע, מה יהיה אם נגלה שהנזק רב על התועלת?
- ב. מה הקשר בין הפסוק "ימין ד' רוממה..." לבין רעיון הפסקה?

יט. אֶפְלוּ אִם רוּאָה אָדָם, שְׁעַם מֵה שְׁנֵתְעוֹרֵר בְּלִבּוֹ לְהַחְזִיק בְּדַרְךְ יִשְׁרָה וּלְהַתְגַּבֵּר יוֹתֵר בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, מִתְגַּבֵּר בּוֹ הַיֵּצֵר הָרַע יוֹתֵר* וּמְפִילוֹ לְתַאֲוֹת וְשִׁפְלוּת, מִכָּל מְקוֹם לֹא יִתְחַרֵּט כְּלָל עַל הַתְּגַבְּרוּתוֹ וְיוֹסִיף גְּבוּרָה עַל גְּבוּרָתוֹ, וְעַל הַמְּכַשׁוּלִים שֶׁאַרְעוּ לוֹ בְּדַרְךְ עֲלוּיֵי יָשׁוּב בְּתִשׁוּבָה, וַיֵּדַע שֶׁכָּל זֶה כְּלוּל בְּכָלֵל טְעָה בְּדַבֵּר מִצְוָה* דְּפִטוּר מִחֻטְאָת, וְלֹא יֵרָא כְּלָל, כִּי אִם יִרְאָה, קִדְּשָׁה וּתְשׁוּבָה יִקַּח מִכָּל דְּבָר.

כ. בְּרַפְיֹן הַרְצוֹן, הַגּוֹרֵם כְּמָה מְכַשׁוּלִים, אֲשֶׁם הַרְבֵּה חֶסְרוֹן הַפֶּחַ הַגּוֹפְנִי*, אִף שְׁגָם הוּא* הַחֵחַ הַגּוֹרְמִים אַחַד, בְּכַמָּה גּוֹרְמִים מוֹסְרִיִּים, מִכָּל מְקוֹם בְּתַקוּן הַתְּשׁוּבָה צְרִיכִים לְדַקְדָּק עַל כָּל הַגּוֹרְמִים לְרַפְיֹן הַרְצוֹן, וּלְהַשְׁתַּדֵּל בְּתַקוּן כְּלָלִי, בִּין בְּיַחַשׁ הַמוֹסֵר וְהַטָּהֵר הַרוּחָנִי, בִּין בְּיַחַשׁ הַגּוּף וְחִזּוּק כְּחוּתָיו*, כְּדִי שִׁיְהִיָּה הָאִמִּץ הַנִּפְשִׁי כְּצוּי בְּיַתֵּר תַּקוּן וְשִׁכְלוּל בְּסִיסִי.

כא. כְּשֶׁמְצַרֵּים דְּבָרִים נִשְׁגָּבִים, שֶׁאֵינוּ רְחוּקִים מִקְּנִיָּם וּמְכִיִּשְׁתָּם בְּפִעֵל, צְרִיכִים אֲנוּ לְדַעַת, שֶׁהַרְחוּק הֵזֶה אֵינּוּ כִּי אִם רְחוּק גּוֹפְנִי וְלֹא נִפְשִׁי*. עַל כֵּן לְתִשׁוּבָה אֲנוּ צְרִיכִים, כְּדִי שֶׁנִּהְיֶה קְרוֹבִים לְאוֹר הָאֱדִיאֵלִי הַמְּתַנַּחֵץ בְּרַעֲיוֹנָנוּ, אֲבָל לֹא לְבֹא לִידֵי עֲצִבוּת וּבְטוּל הַמְּשִׁטְשֵׁט אֶת אִמִּץ הַחַיִּים כִּי אִם בְּטוּל פְּנִימִי עֲדִין, הַמְּשִׁפִּיל אֶת הַצַּד הַמְּכַלֵּעַ שֶׁבָּנוּ וּמְרוֹמֵם אֶת כָּל מַהוּת הַטּוֹב וְהַעֲדִין, "יְמִין ד' רֹמְמָה, יְמִין ד' עֲשָׂה חֵיל".

שְׁעַם מֵה שְׁנֵתְעוֹרֵר וכו' - לפעמים דווקא העלייה בקדושה גורמת להתגברות היצר (להבנת סיבת הדבר ראה בפרקנו סעיפים ב, יח, לא). **טְעָה בְּדַבֵּר מִצְוָה -** מתוך טרדתו וזריזותו במצווה טעה ונכשל באיסור [שבת קלו ע"א]. **אֲשֶׁם הַרְבֵּה וכו' -** החולשה הגופנית משפיעה על חולשת הרצון. **שְׁגָם הוּא -** רפיון הרצון. **גּוֹפְנִי וְלֹא נִפְשִׁי -** כמותי חיצוני ולא איכותי-פנימי [הערת הרב צבי יהודה קוק].

